

אופק שחור
בעקבות קידוחי הנפט ברמת הגולן
גיא הרן, שנת שירות, בית ספר שדה גולן וחרמונים.

נושא קידוחי הנפט ברמת הגולן תופס תאוצה בחודשים האחרונים;

חברת "אפק חיפוש נפט וגז" החלה את פעילותה ברמת הגולן לאחר שקבלה רישיון לחיפוש והפקה של נפט בשטח נרחב בדרום רמת הגולן. זאת לאחר שהתכנית של אותם יזמים להפיק נפט מפצלי שמן בחבל עדולם (שפלת יהודה) נדחה על ידי הוועדה המחוזית לתכנון ובניה בירושלים, והחברה נאלצה לעצור את תכניות הפיתוח שלהם בשפלת יהודה. ביולי של אותה השנה קיבלה את האישור מהוועדה המחוזית לתכנון ובניה במחוז צפון אישור ל-10 קידוחים לחיפוש נפט במרחב חיפוש עצום – שמשתרע על כל שטח דרום הגולן (396 קמ"ר - ראה את אשרת החיפוש בדוח של גו"ח חודש ינואר).

בחודש ינואר הוקם אתר ראשון לקידוח חיפוש הנפט ליד הישוב נטור אשר נמצא בדרום רמת הגולן ובתאריך 20.2 החל קידוח הניסיון.

מטרת קידוחי הניסיון פשוטה- להוכיח את קיומה של שכבת נפט עשירה בעומק של כ-600 מטרים מתחת לפני הקרקע בדרום רמת הגולן. לפי טענת הגיאולוג של חברת "אפק" - ד"ר יובל בר טוב, קיים חשד סביר לקיומו של נפט בשכבות פצלי שמן במעבה האדמה. זאת לפי ממצאי קידוח מים שנערך בשנת 1981 בעין סעיד.

אז מה הבעיה בעצם לחפש ולהפיק נפט ברמת הגולן? נפט זה טוב לא? הרי כל הכלכלה שלנו סובבת סביב הדרישה לנפט, והעלייה במחירי הנפט בעולם. אז זהו - שלקידוחי נפט ברמת הגולן עשויות להיות השלכות סביבתיות וחברתיות מרחיקות לכת בכל המובנים. בכתבה קצרה זו אציג בפניכם מספר היבטים שעלו מתוך חוות דעת מקצועיות שהתפרסמו בחודשים האחרונים (חוות דעת מקצועית של המעבדה לחקר הכנרת; סקר סיכונים שנכתב עבור אגודת המים החקלאית מי-גולן; והרצאות בכנס שהתקיים באוניברסיטת תל אביב). להלן רשימת הסוגיות ואיומים המרכזיים:

1. **סכנה לזיהום אגן ניקוז הכנרת.** כאמור, הרישיון של חברת אפק חולש על שטח של כל דרום ומרכז רמת הגולן. שטח זה מקיף אגנים של חמישה נחלים גדולים המנקזים את רמת הגולן לכיוון הכנרת - נחל יהודיה, נחל דליות, נחל סמך, נחל אל על, ונחל גמלא. אלו נחלים טבעיים ונופם בתולי, חלקם שמורות טבע. כל תקלה או דליפה באחד הקידוחים או בדרכי ההובלה של הנפט – תזרים מזהמים ישירות לערוצי הנחלים ולכנרת! דוגמה מוחשית לזרימת נפט גולמי בנחלים קבלנו לאחרונה בערבה – שם התפוצץ צינור נפט, וגרם לאסון אקולוגי כבד! דליפת נפט ברמת הגולן תיצור נזק אדיר לנחלי הגולן, ופגיעה חמורה בחי ובצומח. מי המעיינות והנחל ייפגעו לצמיתות - זמן הניקוי הטבעי מזיהום נפט מוערך בין 50-100 שנים!!

זרימת נפט בשמורת עברונה

2. **סכנה לזיהום הכנרת.** כנאמר שטח הרישיון חולש על רוב אגן הניקוז הישיר מהגולן לכנרת. כנרת זו היא אגם המים המתוקים היחיד של מדינת ישראל. כל פגיעה או תקלה באתר קידוח, עלול להוביל לדליפת מזהמים שיסכנו את אגם הכנרת. בחוות דעת מקצועית שפרסמו חוקרי המכון לחקר ימים

ואגמים, "...הבטחת קיומה של הכנרת כמערכת אקולוגית יציבה אשר משמרת איכות מים טובה לטווח ארוך היא אינטרס עליון של המדינה והעיקרון המנחה את תפעול האגם כמקור מים וניצולו לצרכים אחרים..." אם אנו רוצים לשמור על הכנרת מזיהום נפט עלינו לבחון את העניין מחדש ולהימנע מהקמת תעשיית נפט באגן הכנרת.

אתר קידוח נפט בארה"ב

3. **צמצום שטחים פתוחים ופגיעה בנוף.** קידוחי ההפקה הצפויים ברמת הגולן אינם קידוחים "קונבנציונליים" של נפט כמו בערב הסעודית (שם שולחים "מקדח קצר" לגובה קרקע נמוך ושואבים נפט מתוך מאגר נפט קרקעי גולמי). יתכן שברמת הגולן קיים נפט, אך ככל הנראה, נפט זה, כלוא בתוך שכבת סלע (tight oil) היא תצורת החומר הקיימת בשכבת המקור, בדרך כלל כחומרים הידרוקרבונים בשלבים מתקדמים הפזורים בכל שכבת הסלע בסדקים רבים). מכיוון שכך, הוצאת הנפט משכבת הסלע תתאפשר רק באמצעות טכנולוגיות (חדישות - hydraulic fracturing או בשם המוכר פראקינג)

שמצריכות קידוחים דו כיווניים. קודם אנכי עד שכבת המטרה ואז אופקיים נרחבים בתוך שכבת המטרה, על מנת לשחרר את הנפט מהסדקים יש צורך בכתישה וסידוק של הסלע באמצעות חומצות, גרגרי חול, קוקטייל כימקלים והפעלת לחצים כבדים על הסלע, על מנת לסדוק אותו ולנתב את הנפט החוצה לחור הקידוח טכנולוגיות אלה לסידוק סלעים והמרצת הנפט דורשות הקמת מתקני קידוח רבים (כנראה מאות) במרחקים קצרים יחסית זה מזה, על מנת לכסות תא שטח בעומק הקרקע לכדי מצב של הפקת נפט. מסחרי בנוסף, תעשיית נפט כזו תדרוש הקמת מערכת דרכים רבות בשטחים הפתוחים שאינם כבישים, על מנת לעבור ממתקן קידוח לבא אחריו והובלת ושינוע המתקנים, הקמת מתקני תשתית רבים בשטחים החקלאיים, והרס הנוף הטבעי הפתוח של רמת הגולן (מתוך דבריו של ד"ר עמוס ביין מומחה להידרולוגיה של רמת הגולן בכנס שהתקיים באוניברסיטת תל אביב). הרס הנוף

הפגנת תושבים באתר הקידוח ליד נטור

יהיה בלתי הפיך, כמות התחבורה שתעבור ברמה תתוגבר במאות אחוזים, ואזור דרום רמת הגולן יהפוך למרכז תעשיית נפט מזהמת. תעשיות נפט כאלה מוקמות כיום בכל רחבי ארה"ב – על חשבון שטחים חקלאיים ונופים טבעיים. תושבי האזורים הכפריים בארה"ב משלמים מחיר סביבתי וחברתי אדיר באזורי המגורים שלהם! חלק מהעפירות שסמוכות לאזורי הקידוח הענפים, אף ננטשות מאדם!! (כיום נעשים מחקרים סוציולוגיים באוניברסיטת דיוק שבירגינה ארה"ב). **נשאלת השאלה האם אנו, תושבי הגולן,**

מוכנים לשינוי של נופו הפראי והייחודי של הגולן לטובת הזהב השחור?

4. **חשש לזיהום אקוויפר מים חשוב** – שמנוצל כיום על ידי ממלכת ירדן. אקוויפר המים גדול - אקוויפר חבורת יהודה שוכב תחת שכבת המטרה של קידוחי של הנפט. הפעלת לחצים גדולים על שכבת הנפט במהלך הקידוחים וההפקה עלולה לגרום לזליגה של מזהמים משכבת המטרה למי אקוויפר חבורת יהודה ולגרום לזיהום חלקים מאקוויפר. זיהומו של אקוויפר חבורת יהודה יכול לגרום לערעור יחסי מדינת ישראל עם ממלכת ירדן.

הבעיה מתחילה להתבהר אט אט, תושבי רמת הגולן הבינו שאם אכן יתחילו קידוחי הניסויי בשטח המבוקש, ואם אכן ימצא נפט ברמת הגולן, על פי חוק הנפט של 1952, היזמים יכריזו על "תגלית נפט" ויקבלו "חזקה" על שטחים נרחבים ברמת הגולן – לצורך הקמת מתקני הפקה והובלה של נפט. לפי חוק הנפט, "הגיע בעל רישיון לתגלית בשטח הרישוי, **חייב הוא, אם אין טעם לסתור חובה זו, להפיק נפט**"

בשנה האחרונה קמה בגולן התארגנות מרשימה של תושבים מהיישובים השונים בדרום הגולן ופעילים רבים מכל קצוות הארץ - "מטה המאבק לעצירת קידוחי הנפט בגולן" – שממשיכים בהתמדה במאבק כנגד קידוחי הנפט במטרה לעצור אותם עוד לפני שיתחילו ויגרמו נזק לסביבה- הפגנות ועצומות כבר יצאו לשטח. במקביל חברת "אפק" ממשיכה לקדוח בנטור, ואף הביאה מארה"ב מקדח ענק שמסוגל לעמוד במשימה.

החברה להגנת הטבע הצטרפה אף היא למאבק בקידוחי הנפט, לעמדת החברה להגנת הטבע, אגן הכנרת הוא אזור רגיש מבחינה הידרולוגית מבחינת ערכי הטבע והנוף הייחודיים שבו, וקידוחים להפקת נפט ישנו את אופיו באופן בלתי הפיך, ויהפכו אותו לאזור תעשייה כבדה ומזהמת. **לכן לעמדתה אין לקדם קידוחי נפט ברמת הגולן.**

אזרחים שעברו לחבל ארץ בתולי זה רוצים להמשיך ולשמור עליו, לחוות אותו ולחיות בו בשלווה. גם אנחנו, כתושבי מדינת ישראל, צריכים לבחון מחדש את השאלה - **האם הנפט אכן חשוב לנו עד כדי כך שאנחנו מוכנים להקריב חבל ארץ יקר וייחודי כל כך תמורתו?**

לצפייה בהרצאות מקצועיות על הנושא (יום עיון שהתקיים באוניברסיטת תל אביב) ראו באתר החברה להגנת הטבע, בלינק:

<http://www.teva.org.il/?CategoryID=230&ArticleID=21782>